

Анастасія Дзюбенко

м. Вінниця

(Наук.керівн. – канд. філол. наук,

доц. Комарівська Н.О.)

РОЛЬ ДИТЯЧОЇ КНИГИ У МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ

Анотація. У статті проаналізовано роль книги як засобу розвитку мовлення дитини, охарактеризовано методику роботи з книгою у молодшому шкільному віці, визначено принципи роботи з дитячою книгою.

Ключові слова: мовлення, дитяча книга, літературна освіта.

Abstracht. The article analyzes the role of books as a means of developing a child's speech, describes the methods of working with books in primary school age, defines the principles of working with children's books.

Keywords: speech, children's book, literary education.

Важливим засобом виховного впливу на особистість дитини, беззаперечно, є художня література. Авторка однієї з програм дошкільної освіти О. Л. Кононко зазначає, що книга – це важливий учитель та провідник по життю. Вона пише: «Стара й сучасна, вітчизняна та зарубіжна, різна за жанрами, ілюстрована, дитяча і доросла – вона важливий складник дитячої субкультури, мовленнєвого розвитку, уособлення і натхнення» [1].

«Читання – це віконце, через яке діти бачать, пізнають світ і самих себе» [2], – зазначав Василь Олександрович Сухомлинський. З книжок можна дізнатися різноманітної інформації про планети, про країни, про рослини і тварин, про відомих митців, про неймовірні винаходи тощо. Кожна прочитана книга надає читачеві надзвичайний обсяг інформації, але в той же час, книга – ще й джерело формування морально-етичних цінностей.

З перших днів життя дитини книга стає важливим засобом її виховання, оскільки дарує дитині можливість пізнати не тільки світ, але і допомагає пройти процес соціалізації особистості. Саме тому читання – одна з найперших

навичок, які ми прагнемо дати дошкільнятам, адже найзаповітніша мрія кожного з батьків про захоплення їхньої дитини книгою, адже книга – найкращий порадник і друг.

Розвиток духовно багатой людини – актуальний, складний, тривалий процес, який передусім залежить від батьків і педагогів. Починаючи з дошкільного віку, духовний розвиток маляти відбувається під впливом сім'ї, розмов у сімейному колі, читання творів дорослими. Період навчання у школі гарантує школяреві знайомство з однолітками, вчителями, а також розширює світ можливостей, адже до цього часу дитина могла тільки на слух сприймати твори, які їй читали, а у школі вона ознайомлюється зі світом літератури, яка приходить через читання у класі та самостійне читання.

Читання книг створює умови для розвитку дитини, зокрема збагачення словникового запасу, оволодіння навичками зв'язного висловлювання. Художня література істотно впливає на засвоєння дітьми широкого спектру соціальних норм і формування ціннісних орієнтацій особистості.

Сучасні педагоги відзначають падіння дитячого інтересу до книги, до читання загалом, втрачається місце книги в повсякденному житті. Дорослі все більше замінюють читання книги переглядом соціальних мереж, телепередач, мультфільмів. За результатами опитування лише до 20% батьків активно використовують книгу як засіб розвитку дитячого мовлення, а 80% родин не мають домашньої бібліотеки. Можемо зробити невтішні висновки, що читання перестає бути пріоритетним у розвитку успішної особистості.

Проблема літературної освіти дітей, формування в них умінь повноцінної читацької діяльності – одна з провідних у суспільстві, а також і проблема готовності закладів освіти, сім'ї до роботи з дитячою книгою, до розвитку стійкого інтересу до художньої літератури та читання загалом, формування уявлень про роль книги в житті людини.

Розвиток мовлення дитини починається в сім'ї, де між батьками і дітьми формуються певні взаємини. Ці зв'язки відіграють важливу роль у становленні маленького читача. Саме в сім'ї закладається перший досвід і накопичуються ті

знання, якими володіли попередні покоління. Дорослі є взірцем поведінки для дитини. У родинному колі в дитини з'являється потреба у розвитку засобів спілкування. Батьківське виховання прищеплює естетичні смаки, інтереси, уподобання. Наслідуючи близьких людей, дитина вчиться одне любити, іншого уникати, що згодом позначається на всьому її подальшому житті.

Мовленнєвий розвиток знаходиться в нерозривній єдності з інтелектуальним, тому пробудження пізнавальних здібностей та інтересів, розвиток прагнення до набуття життєво важливих знань стають основою формування особистості людини.

Підготовка дитини до читання починається з раннього віку. У перші роки дитина отримує значний за обсягом літературний багаж, насамперед це ознайомлення з усною народною творчістю. Таким чином, коло слухання дітей раннього віку становлять малі фольклорні жанри – частівки, потішки, пісеньки, лічилки, потішки, забавлянки, небилиці, казки тощо. Ці твори найкращим чином відповідають потребам малят, оскільки поєднують в собі слово, ритміку, інтонацію, мелодику і рух.

Фольклор здійснює психофізіологічний вплив на дітей: викликає радісні емоції, допомагає координувати рухи, розвивати мовлення, вчить долати страх. Дитячий фольклор максимально сприяє естетичному розвитку дітей.

Діти дошкільного віку залюбки слухають і повторюють вірші про природу, сім'ю, оточуючі предмети, їм подобаються казки, оповідання про веселі пригоди вигаданих персонажів. За допомогою художньої літератури розкриваються та вдосконалюються художньо-мовні, творчі здібності дошкільнят.

Процес ознайомлення дитини з книгою продовжується і впродовж шкільного життя. Молодший шкільний вік характеризується значним розширенням і стабілізацією кола читацьких інтересів.

Виховання справжнього читача найбільш дієве тільки тоді, коли воно інтегроване в освітньому процесі, тобто є складовою частиною і предметного навчання, і різноманітної позакласної діяльності за інтересами.

У сучасній шкільній освіті найважливішим завданням залишається залучення дітей до роботи з книгою, що виконує різні функції: морально-етичну, пізнавальну, естетичну, інтелектуальну, пізнавальну. Книга була і залишається найкращим засобом розвитку особистості. Сам процес читання заохочує учнів до прекрасного, до сприймання образності мови. На уроках читання діти вчаться сприймати навколишній світ через художні образи; дізнаються про художні засоби мови: порівняння, епітети, метафоризацію; навчаються розуміти мудрий потенціал книги.

Серед основних принципів роботи з книгою на уроках читання в молодших класах можна виділити наступні:

- відповідність тексту віковим особливостям дітей (добір доступних художніх творів, а у випадку необхідності – додаткове пояснення їх тексту та прихованого змісту);
- аналіз змісту художніх творів у зв'язку з автобіографічними даними автора;
- цілісне прочитування твору;
- свідоме і активне сприймання змісту та виховного потенціалу книги;
- застосування ігрових методів, адже гра допомагає легше сприйняти матеріал.

Щоб сприяти вихованню культурного читача, формування в нього інтересу до книги, важливо створити розвивальне середовище. Це насамперед створення літературного центру (осередку книги). Мета такого центру – виховання в дітей інтересу до книги, дбайливого ставлення до неї, формування та закріплення навичок користування книгою.

Ми сформулювали рекомендації для педагогів щодо використання книги як засобу виховання юного читача:

- 1) використовувати на уроках різноманітні інноваційні форми, методи та прийоми роботи учнів з книгою: презентація нових видань, огляд літератури (огляд-бесіда, огляд-виставка, огляд-лекція), літературна гра (брейн-ринг,

подорож, літературний аукціон, ток-шоу і т.п.), усний журнал, прес-конференція, конкурси, вікторини, літературні свята;

2) систематично організовувати роботу з батьками щодо дитячого читання: бесіди з приводу важливості спільного читання книг у сімейному колі, творчі зустрічі на тему місця книги у житті дитини;

3) дотримуватися педагогічних умов роботи з книгою: створення у процесі виховання читацьких інтересів позитивного фону; проводити колективні обговорення для глибшого осмислення учнями прочитаного; забезпечувати театралізацію – перевтілення школярів у літературних персонажів, таким чином надавати школярам спробу пережити почуття дійових осіб прочитаних творів.

Отже, цілеспрямоване, систематичне й методично обґрунтоване використання різних видів роботи з книгою сприяє розвитку в дітей мовлення, творчої активності, пізнавального інтересу, логічного мислення та любові до книги та словесної творчості рідного народу.

Література

1. Колеснік К.А. Модель організації групової діяльності учнів при вивченні художнього твору / К.А. Колеснік // *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті сучасних освітніх парадигм* : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. – Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. – Вип. 6. – С. 69-73.

2. Комарівська Н. Творчий розвиток молодших школярів на уроках літературного читання / Н. Комарівська // *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : збірник матеріалів Міжнародної наук.–практ. інтернет–конфер. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – Вип. 5. – С. 168 – 172.

3. Кононко О. Художня література / О. Кононко // Коментар до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – С. 149-152.

4. Лапшина І.М., Комарівська Н.О. Використання елементів сучасних інноваційних технологій у формуванні інтересу до дитячої літератури у дітей дошкільного віку / Н.О. Комарівська, І.М. Лапшина // *II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інноваційні технології в дошкільній освіті»*. – Переяслав-Хмельницький. – 28-29 березня 2019. – С.44-48.

5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 5.– 638 с.